FINANSDEPARTEMENTET
07. JUN. 2004
04/128-108

Det Kongelige Finansdepartement
Pb.8008 Dep., Sentrum
0030 Oslo

3.juni 2004

NOU 2004:1 – Modernisert folketrygd – Høringsuttalelse.

Norges Kvinne- og Familieforbund (K&F) har alltid sett det som svært viktig at kvinner gjør seg kjent med folketrygdens regler og vi har gjennom årene hatt stadige forslag til forbedringer for kvinners stilling i forhold til pensjoner.

Alderspensjon skal sikre anstendige levekår i alderdommen, den skal også være en erstatning for bortfall av arbeidsinntekt. Dette kan bli et dilemma. Et problem kan være at kvinner og menn har ulik yrkesfrekvens, arbeidstid og lønnsnivå, og derved ulik pensjonsgivende inntekt. Forbundet er særlig opptatt av kvinner som har brukt store deler av livet på ulønnet arbeidsinnsats, og når pensjonskommisjonen i sitt forslag *styrker* sammenhengen mellom inntekt og pensjon, går dette ut over våre interessegrupper.

Vi ser at det er grunn til å stille spørsmål til hvorvidt kommisjonen har ivaretatt punktet i mandatet om at de ".....skal vurdere hvordan pensjonsordningene kan bidra til å ivareta fordelings- og likestillingshensyn."
Når kommisjonen selv skriver at en omlegging vil ramme kvinner og menn ulikt – og til fordel for menn - finner vi dette noe merkelig. Her vises til rapportens side 135: "med de forutsetninger som er lagt til grunn vil kvinner i gjennomsnitt få om lag uendret pensjon, og menn vel 5 pst. høyere pensjon i modernisert folketrygd sammenlignet med dagens system."

Forslaget om en modernisert folketrygd innebærer at pensjonsopptjeningen skal gjøres proporsjonal med all arbeidsinntekt over hele livet. En øvre grense for den årlige inntekt skal likevel beholdes. Dette vil si at besteårsregelen og 40-årsregelen bortfaller. En modernisert folketrygd ser ut til å legge stor vekt på standardsikring, noe som vil bidra til å styrke høyere inntektsgrupper. Grunnpensjon til alle faller bort, men grunnsikringen sikres på samme nivå som

Akersgata 16
0158 OSLO
Tlf: 22 47 83 80
Faks: 22 47 83 99

Bankgironr:
6034 05 07102

NO 974 804 271

minstepensjonen ved et behovsprøvet tillegg til dem som har liten tilleggspensjon. Behovsprøvingen er tenkt gjort krone mot krone.

Fravær fra yrkeslivet, deltidsarbeid og redusert karriere på grunn av omsorgsarbeid vil komme tydeligere frem som lavere pensjonsopptjening og derved lavere pensjon. **Skal folketrygden moderniseres ved at opptjeningen baseres på livsinntekt, må dette suppleres med omfattende pensjonsopptjening på grunnlag av omsorgsarbeid dersom det ikke skal gå ut over kvinner som har vært hjemme med omsorg for egne barn.**

Forslaget om at man kan stå i arbeid frem til fylte 70 år vil sikkert passe noen. For mennesker innenfor tungt belastende yrker som for eksempel hjelpepleiere vil det være heller urealistisk. Men vi tror at dersom arbeidslivet blir mer åpent for eldre arbeidskraft, vil det kunne stimulere arbeidstakere over 60 år til en lengre innsats i arbeidslivet.

Det er også grunn til å spørre seg om antall uføretrygdede vil øke som følge av krav om lengre opptjeningstid. I dag utgjør alderspensjonen bare 42 % av velferdsutgiftene (167 milliarder kroner) mens 58 % går til mennesker i arbeidsfør alder. Hovedsummene går altså ikke til alderspensjonistene, men til folk i arbeidsfør alder. Det er her tiltakene må intensiveres! Presset på uførepensjonen vil øke når det vil koste den enkelte for mye å gå av tidligere.

Norges Kvinne- og Familieforbund er glade for at kommisjonen kan tenke seg å gi tilbakevirkende kraft for beregning av omsorgspoeng. Vårt mangeårige krav om likedeling av ektefellers inntekt før skatt og pensjon beregnes samt deling av pensjonspoeng etter skilsmisse, ser også ut til å bli vurdert i et nytt pensjonssystem.

Kap 1.2 Hovedkonklusjoner - Besteårsegelen.
Kampen for å beholde besteårsregelen har vesentlig vært ført fra kvinnehold. Reglene for beregning av pensjonspoeng, sluttpoengtall, tilleggspensjon og samlet pensjon er blitt ganske kompliserte. Sammenhengen mellom arbeidsinntekt og pensjon svekkes gjennom besteårsregelen – at sluttpoengtallet fastsettes som et gjennomsnitt av de 20 beste pensjonspoengene - og 40-års regelen. Disse reglene har vært til fordel for folk med varierende inntektsnivå og folk som ikke er mer enn 40 år i arbeid. Noen av disse effektene har vært til fordel for kvinner, andre ikke.

Besteårsregelen har vært til fordel for kvinner som veksler mellom heltid og deltid. Det kan også vise seg at den vil få enda større betydning for kvinner med varierende yrkestilknytning i fremtiden. Studier viser imidlertid at hittil er det menn som har hatt fordel av regelen, simpelthen fordi det stort sett er menn som har tilleggspensjon, og at de hittil har hatt lengre poengrekker enn kvinner.

Besteårsregelen har klare ulemper. Den forkludrer fordelingsvirkningene av

Akersgata 16
0158 OSLO
Tlf: 22 47 83 80
Faks: 22 47 83 99

Bankgironr:
6034 05 07102

NO 974 804 271

omsorgspoengene. Den kan virke konserverende på arbeidsfordelingen mellom ektefeller. Den reduserer arbeidsinsentivene som ligger i pensjonssystemet. Det kan være nokså tilfeldig hvilke kvinner som har fordel av regelen og hvilke som ikke har det, også i samspill med omsorgspoeng.. Vi ønsker at støtten til kvinner med omsorgsarbeid skal gis direkte som omsorgspoeng og ikke indirekte gjennom en besteårsregel med uklare fordelingsvirkninger.

Kap.4: Deling av opptjente pensjonsrettigheter mellom ektefeller.
Det gleder oss at Pensjonskommisjonen anbefaler atK&F's mangeårige krav om deling av pensjonspoeng mellom ektefeller skal utredes. En måte trygden kan likestille menn og kvinner i familier er nettopp ved *deling* av pensjonsrettigheter mellom ektefeller. En slik ordning har tidligere blitt avvist fordi den strider mot prinsippet om individuelt opptjente rettigheter. Den er også avvist fordi at den (på grunn av utformingen av særtillegget) i mange tilfeller bare ville føre til redusert pensjon for ektefellene under ett. Endelig har den blitt avvist fordi den (på grunn av besteårsregelen) vil kunne gi kvinner økt pensjon uten at ektefellens reduseres.

Men likedeling av pensjonsopptjening mellom ektefeller er en gunstig ordning. Kombineres slik deling med en minstepensjonsordning som ikke avkortes mot tilleggspensjon og der besteårsregelen er fjernet, vil den gi en lik fordeling av pensjonen mellom ektefellene, uten de problematiske fordelingsvirkninger som er nevnt i forrige avsnitt.

Når kvinner utfører en stor andel av husholds- og omsorgsarbeidet, gjør dette det mulig for ektefellene deres å tjene opp høyere inntekter. Vi ser ikke dette som en rent individuelt opptjent inntekt hos ham. Det er rimelig at begge ektefeller får sin andel av pensjonssparingen. Deling av årlig pensjonsopptjening bygger på en oppfatning om at det foregår stor grad av overføringer mellom familiemedlemmer, både av arbeidsoppgaver og av inntekt. . Deling av pensjons-rettigheter videreführer dette fellesskapet i pensjonssystemet og vil understreke at de to har hatt likt ansvar for både pengeforsørgelse og barneomsorg.

Deling av pensjonsopptjening er ikke et alternativ til omsorgspoeng. Individuelt opptjente omsorgspoeng kan *kombineres* med en deling mellom ektefeller. I et slikt kombinert system ville omsorgspoengene kompensere for manglende poengopptjening for den som utfører omsorgsarbeidet, mens likedelingen ville fordele samlet pensjon likt mellom ektefellene.

En deling av pensjonsrettigheter vil ikke føre til økte utbetalinger til pensjonistektepar, men at begge ektefeller mottar like stor pensjon.

Kap. 4:Deling av pensjonsrettigheter ved skilsmisse.
Tidligere ble de fleste ekteskap oppløst når den ene ektefellen døde. I dag ender over 40 prosent av ekteskapene i skilsmisse. Opptjente pensjonsrettigheter betraktes ikke som en felles formue. Vi ser nå et økende antall skilte kvinner

Akersgata 16
0158 OSLO
Tlf: 22 47 83 80
Faks: 22 47 83 99

Bankgironr:
6034 05 07102

NO 974 804 271

blant minstepensjonistene. Det er husmorgenerasjonen, født på 1920- og 30-tallet, som når pensjonsalderen med liten egen opptjening. De gikk kanskje ut i arbeid etter skilsmissen, men fikk aldri nok poengår til å komme over minstepensjonsgrensen. Denne gruppen blir snart så synlig at nye regler om pensjonsdeling vil vinne øket oppslutning.

For å bøte på dette ble det på 1990-tallet innført en mulighet for å kreve et bidrag fra tidligere ektefelles pensjon. Denne ordningen er vanskelig å gjennomføre i praksis. At menn betaler bidrag av arbeidsinntekten til tidligere ektefelle ved en skilsmisse er i dag uvanlig. Enda merkeligere blir det om kravet om bidrag skal komme mange år senere, etter at begge er blitt pensjonister.

Likedeling av den årlige pensjonsopptjeningen mellom ektefeller så lenge ekteskapet varer, vil være av stor betydning ved skilsmisse. Ved deling av pensjonsrettigheter vil begge parter ha med seg like meget opptjent pensjon ut av ekteskapet. Senere kan hver av dem eventuelt tjene opp mer pensjon hver for seg.

Da folketrygden ble innført i 1967 var det livslange ekteskap det normale, skilsmisser var unntaket. Familier som valgte en arbeidsdeling med far ute og mor hjemme, satset på at opptjent pensjon var en del av deres felleseie. Ved en skilsmisse blir mor utelukket fra noen andel av mannens pensjonsopptjening. Hennes innsats for fellesskapet gir ikke uttelling og hun havner som pensjonist under fattigdomsgrensen. Nå har man mulighet til å gjøre noe for denne store gruppen kvinner!

Kap. 4: Etterlattepensjon.
Vi er glade for at pensjonskommisjonen ser det som viktig å beholde etterlattepensjon tilnærmet det den er i dag. Selv om kvinners yrkesaktivitet steg i 1970 og 1980 årene, vil kvinner som var unge i disse årene ikke bli pensjonister før om 20 år. Vi vet at mange kvinner fortsatt velger deltidsarbeid for å få familiens hverdag til å gå i hop. Menn og kvinner vil fortsatt tilpasse seg forskjellig når det gjelder omsorgsarbeid og arbeidsinntekt. Derfor vil etterlattepensjon også i fremtiden gi kvinner en viktig inntektssikring ved ektefellens død.

Vi vil samtidig påpeke at dersom pensjonsrettighetene deles gjennom ekteskapets varighet, er ikke behovet for etterlattepensjon tilsvarende stort. Da vil nemlig enken allerede ha sin andel av den samlede opptjeningen, ikke ulikt slik arv av tilleggspensjon virker i dag.

Kap. 7: Poeng for omsorg for barn/poeng for omsorg for eldre, syke og funksjonshemmede.
Norges Kvinne- og Familieforbund er glade for at kommisjonen går inn for å utrede å gi tilbakevirkende kraft for beregning av omsorgspoengene. Da omsorgspoengene ble innført i 1992, var det for sent for den generasjonen som

Akersgata 16
0158 OSLO
Tlf: 22 47 83 80
Faks: 22 47 83 99

Bankgironr:
6034 05 07102

NO 974 804 271

var hjemme med omsorgsarbeid i 70 og 80-årene, de som i dag og de nærmeste år vil utgjøre det store antallet kvinnelige minstepensjonister. Forslaget vil i det minste være et løft for de kvinner som utførte omsorgsarbeid i 80-årene. For kvinner født før 1950, ser vi at de nok en gang faller mellom to stoler og kommer dårlig ut.

K & F støtter kommisjonens forslag om å øke pensjonsopptjeningen for personer med omsorgsarbeid Det er en erkjennelse av at ulønnet omsorgsarbeid i hjemmet er viktig og nødvendig. Imidlertid er det slik at verdien av omsorgspoeng varierer sterkt mellom kvinner med ulik yrkeskarriere utenom omsorgsperioden. Dette skyldes samspillet med besteårsregelen, noe som gir en unødvendig komplikasjon av regelverket.

K&F slutter seg til forslaget om at pensjonsopptjeningen skal gjøres mer fordelaktig, opp til 4,5 G.

Kap. 8: Andre pensjonsmodeller.
Da folketrygden ble innført i 1967 gikk K&F (den gang Norges Husmorforbund) inn for skatteprinsippet for beregning av pensjon (gi etter evne og få igjen etter behov)og vi ønsket lik pensjon til alle. Etter 37 år med folketrygd er det klart at en slik reversering er urealistisk. Vi har studert de forskjellige modellene som er presentert og har kommet til at SV's forslag har mye for seg. Norges Kvinne- og Familieforbund vil som SV at kjerneelementet i den nordiske pensjonsmodellen – den universelle grunnpensjonen – skal videreføres og styrkes.

Kap. 12: Uførepensjon.
Det er positivt at pensjonskommisjonen ønsker at uførepensjon må utredes nærmere. Ved økning i antall opptjeningsår til alderspensjon vil det klart få betydning for utmåling av uførepensjon. En omregning og overgang til alderspensjon fra 62 år, vil føre til at en god del uførepensjonister ender opp med en pensjon på garantinivået som alderspensjonist. K&F mener det er riktig å legge til grunn at overgang og omregning fra uførepensjon til alderspensjon ikke bør skje før 67 år.

Norges Kvinne- og Familieforbund krever at pensjonsopptjening som gis for omsorgsarbeid i fremtidens pensjonssystem også vil telle med som grunnlag for beregning av uførepensjon på lik linje med pensjonsopptjening ved lønnet arbeid.

K & F's viktigste krav i forbindelse med fornyelse av folketrygden er:

- *ha velferdsordninger som aksepterer og verdsetter kvinners veksling mellom omsorgsoppgaver og lønnsarbeid gjennom hele livet og ulønnet omsorgsarbeid skal defineres som arbeid i folketrygdsammenheng.*

- *Ha et så høyt nivå på minstepensjonen at den er til å leve av.*

Akersgata 16
0158 OSLO
Tlf: 22 47 83 80
Faks: 22 47 83 99

Bankgironr:
6034 05 07102

NO 974 804 271

K&F ønsker at folketrygden skal tilpasses kvinners veksling mellom lønnet og ulønnet arbeid gjennom sin yrkesaktive periode. K&F mener at ulønnet omsorgsarbeid er og fortsatt vil være en bærebjelke i samfunnet. Hvis alt omsorgsarbeid som i dag utføres ulønnet, skulle betales med kroner og øre ville det føre til kriser i alle offentlige budsjetter.

Med vennlig hilsen
NORGES KVINNE- OG FAMILIEFORBUND

Bjarnhild Hodneland

Bjarnhild Hodneland
Forbundsleder

Anne Marit Hovstad (sign)
Saksbehandler

Kopi: Partiene på Stortinget

Akersgata 16
0158 OSLO
Tlf: 22 47 83 80
Faks: 22 47 83 99

Bankgironr:
6034 05 07102

NO 974 804 271